

Kopilovića, je u labavljenju stega tradicije i provociranju modernizma. Durančijeva knjiga to sasvim lijepo pokazuje.

Nela Tonković

Ladislav/László Heka, *Povijesna uloga i značenje Hrvata Dalmatina u životu Segedina / A Szegedi Dalmaták (Bunyevácok) története*, Bába Kiadó, Segedin/Szeged, 2009., 368 str.

Pravni povjesničar i komparatist Ladislav (László) Heka (Mikleuš, Slavonija, 1959.), danas docent Sveučilišta u Segedinu, u svijet je znanosti ušao 1990-ih godina istražujući povijest segedinskih Hrvata, otrgnuvši iz potpunoga zaborava ovu malenu, već davno sasvim mađariziranu etničku zajednicu, koja je ostavila značajnoga traga u povijesti Segedina, a čiji su pripadnici sebe ponosno nazivali Dalmatinima. Vrijednost njegovoga rada odmah je uočena, pa je 1996. dobio I. nagradu Fondacije *Kisteleki Alapítvány* za istraživanja *A Bunyevácok (Dalmaták) Szeged életében [Bunjevci (Dalmatini) u životu Segedina]*. Dio rezultata ovih istraživanja, pod istim naslovom, objavljen je u časopisu *Tanulmányok Csongráad megye történetéből [Studije iz povijesti Čongradske županije]* (br. 26, Szeged, 1998.) te u budimpeštanskima *Hrvatskome kalendaru (310. obljetnica doselidbe dalmatinskih Hrvata u Segedin, 1997.)* i *Etnografiji Hrvata u Mađarskoj (Značaj i uloga Hrvata u povijesti Segedina, 1996. te Segedinski Hrvati II., 1997.)*. Zatim je slijedila knjiga *A Szegedi Dalmaták [Segedinski Dalmatini]* (Szeged, 2000.) te njezina izmijenjena i skraćena hrvatska verzija pod naslovom *Povijest Hrvata*

ta Dalmatina u Segedinu (Budimpešta-Pečuh, 2004.). Najnovija dvojezična knjiga *Povijesna uloga i značenje Hrvata Dalmatina u životu Segedina / A Szegedi Dalmaták (Bunyevácok) története*, predstavlja sukus autorovih skoro dvadesetogodišnjih istraživanja povijesti segedinskih Hrvata, pri čemu je opsežnija od prijašnjih dviju monografija, premda se u znatnoj mjeri oslanja na njih.

Poslije kratkoga autorova *Uvoda*, prolegomenu za središnji dio studije čine poglavlja *Povijest grada Segedina, Hrvati u Mađarskoj, Odakle potječe naziv Dalmatini?, Doseljenje Bunjevaca u Mađarsku i Segedin, Uloga franjevaca u životu segedinskih Dalmatina te Segedinski Dalmatini i piaristi (mala braća)*, u kojima, kroz obradbu povijesnih tema na temelju poznate literature, istraživanja izvora i njihove interpretacije te korištenja usporedne metode, autor iznosi i neke ideje i stajališta, koja mogu biti od značenja i za vojvođanske bunjevačke Hrvate.

U tom smislu, zanimljiva su autorova istraživanja o imenovanju hrvatskog

stanovništva u Segedinu. On ukazuje da je mađarskim povjesničarima često teško razlikovati Hrvate i Srbe zbog sličnosti prezimena, pa su nazive Južni Slaveni i Iliri neopravdano poistovjećivali sa Srbima, nazivajući Hrvate još i katoličkim Srbima i katoličkim Racima, iako se od 1701. u službenim gradskim ispravama ustalio naziv Dalmatini za sve doseljenike „katoličke Slavene“ iz hrvatskih zemalja (dubrovački trgovci, doseljenici iz Bosne, Hercegovine te Dalmacije, kao i iz Beograda i Hrvatske), pri čemu naglašava razliku između iščezloga etnonima Dalmatin (*mađ.* dalmata) i današnjeg pojma Dalmatinac (*mađ.* dalmát), kao odrednice za čovjeka iz Dalmacije. Koncem XVIII. i početkom XIX. stoljeća ovaj su naziv u Segedinu počeli potiskivati nazivi Bunjevac i Hrvat, ali su sva tri brzo nestala jer je hrvatski puk ili pomađaren, budući da zbog malobrojnosti više nije bilo školske nastave (od 1770.) i crkvenih propovijedi (do konca XVIII. st.) na hrvatskom jeziku, ili se preselio u bunjevačku prijestolnicu Suboticu.

Djelomično je zajednička i povijest doseljenja Hrvata iz sjeverne Vojvodine i onih iz Segedina. Tako je prvi sačuvani spomen o Hrvatima u ovome gradu iz 1339. kada su se bosanski franjevci udomili u donjogradskoj crkvi Gospe Snježne i u franjevačkom samostanu, a u gradu je 1535. djelovao hrvatski ispovjednik Đuro Milovan, što znači da je u ta vremena u Segedinu već bilo Hrvata, napose trgovaca iz Dubrovnika. Prvi veći val bunjevačkih doseljenika u Bačku, pa tako i u Segedin, dogodio se nakon što je austrijska vojska 1598. oslobodila Ostrogon (*mađ.* Esztergom), kada je cjelokupno srpsko stanovništvo napustilo Bačku na poziv zapovjednika

ostrogonske tvrđave Miklósa Pálffyja i nastanilo se u okolici Ostrogona pod povoljnim uvjetima. Tako su se na gotovo pusto područje između Dunava i Tise sve do Budima i Stolnoga Biograda (*mađ.* Székesfehérvár), početkom XVII. stoljeća doselili Bunjevci iz Like, kamo su već od prije izbjegli iz zavičaja (od početka turskoga osvajanja Hercegovine, katolički Slaveni s područja oko Mostara, Nevesinja, Blagaja, Stolca i Počitelja, naselili su se u južnoj Dalmaciji, a na područje Like i Krbave prvi su Bunjevci pristigli polovicom XVI. stoljeća i tamo se postupno naseljavali sve do XVII. stoljeća). No, osim naseljenika koji su bježali pred daljnjim turskim provalama, dio Bunjevaca su na okupirana područja naseljavali i sami Turci radi obrade plodnoga zemljišta. Vjerni pratitelji Bunjevaca u svim seobama bili su njihovi dušobrižnici franjevci. Do konca turske vlasti, zabilježena su još dva vala doseljenja Hrvata u Segedin: iz Dubrovnika i dubrovačkoga zaleđa 1650. te 1655. kada je pod vodstvom bosanskih franjevaca u Mađarskoj utočište našlo 2.000 bunjevačkih obitelji. Za vrijeme Velikoga bečkoga rata, bježeći pred turskom osvetom iz Bosne, u razdoblju od 1686. do 1690., Bunjevci su naselili područje između Subotice, Segedina i Baje. U to je vrijeme provincijal Bosne Srebrene bio Mihovil Radnić, rodom iz Kalače, a najpoznatiji slučaj seobe je iz 1687. kada je austrijsko Dvorsko ratno vijeće dopustilo Hrvatima da nasele oslobođena područja Subotice, Baje i Segedina.

Središnji dio knjige predstavljaju poglavlja *Proštenja, Karakteristike Dalmatina i njihovi običaji, Palánk – dio grada u kojemu su živjeli Damatini, Uloga Dalmatina u životu grada* (najop-

sežnije poglavlje u kojemu su izloženi podaci o 54 najznačajnije hrvatske porodice u gradu, od njihova pojavljivanja do zadnjega spomena u izvorima, pri čemu je to tek dio od ukupno 492 bunjevačka prezimena /sa Sirigom i Deskom 552/ što Segedin čini, poslije Baje, drugim naseljem u današnjoj Mađarskoj po brojnosti bunjevačkih prezimena), *Bunjevci u upravi grada, Dalmatini u gospodarskom životu Segedina, Imovinsko stanje obrtnika, Stočni fond segedinskih Dalmatina, Požari u Palánku te Dalmatini (Bunjevci) u popisima stanovnika u Palánku.*

U ovim su poglavljima objavljeni rezultati minucioznih arhivskih istraživanja o Hrvatima u Segedinu, koji su pretežito živjeli u nekadašnjem dijelu grada Palánk, čije se uže područje nastanjeno Hrvatima do XIX. stoljeća zvalo „bunjevác szél“ (*hrv.* bunjevački rub). „Zlatno doba“ segedinskih Hrvata bile su 1730-e godine, kada se „dalmatinskim“ (tj. hrvatskim) jezikom propovijedalo u segedinskoj crkvi sv. Demetra i predavalo u školi, a gradsku su upravu po principu pariteta i alternacije obnašali predstavnici četiriju segedinskih nacija – Mađara, Nijemaca, Hrvata i Srba. Svako od pobrojanih poglavlja sadržava mnoštvo podataka o Hrvatima u ovome gradu, pri čemu je autor uspješno prevladao problem koji se katkada javlja kod mjesnih povjesničara koji uslijed izučavanja nebrojenih arhivskih izvora pojedinačne činjenice u kompoziciji knjige teško dovode u vezu sa širim društvenim kontekstom. Usto, Hekin je stil pisanja lak te je knjiga zanimljivo štivo, čemu ne smetaju znanstvene napomene na dnu stranica. Obadvjema značajkama pridonosi što se kroz cijelu knjigu stalno

navodi i mnoštvo zanimljivih podataka i usporedbi iz mađarske, hrvatske ili opće kulture i povijesti, primjerice, da se sv. Juraj u Mađarskoj slavi 24. a ne kao u Hrvata 23. travnja, o različitem načinu formiranja dvojnih prezimena kod Hrvata i Srba, o mogućem hrvatskome podrijetlu pojedinih segedinskih sandžakbegova itd.

Knjiga završava kratkim *Pogovorom*, poslije kojega je u *Privitku* objavljeno 18 tablica iz Arhiva Čongradske županije s imenima Hrvata u popisima poreznih obveznika i građana od početka XVII. do polovice XVIII. stoljeća, te *Popisom literature.*

Iako ovom knjigom Heka smatra zaokruženim svoja istraživanja segedinskih Dalmatina, ujedno je drži i poticajem za nove istraživače, što potpisnik ovih redaka, vjeruje da ne važi samo za Segedin, već i za proučavanje Hrvata u drugim mađarskim gradovima (uključujući i današnje vojvođanske), budući da su Hrvati nekada živjeli u mnogim gradovima Ugarske.

Slaven Bačić

Marija Cindori-Šinković, Eva Bažant, *Neven : Zabavno-poučni misečnik za Bunjevce i Šokce (1884-1914) : Bibliografija*, Institut za književnost i umetnost : Grafoprodukt, Beograd – Subotica, 2008., 408 str.

Bibliografije – popisane i klasificirane publikacije i tekstovi – nemaju odviše često za predmet bibliografsko nasljeđe podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. Najpoznatiji bunjevački bibliograf Ivan Kujundžić uradio je pionirski posao sa svoje dvije *opće* (1946.,